

УДК 021:378

Т. М. Костирко,

кандидат наук із соціальних комунікацій,
директор Наукової бібліотеки
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова,
пр. Героїв Сталінграда, 9, м. Миколаїв, 54025, Україна
тел.: (0512) 39 73 62
e-mail: tamara.kostyrko@nuos.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0002-4175-9975>

О. В. Белодед,

зав. відділом бібліотечного маркетингу,
інноваційної та методичної роботи Наукової бібліотеки
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова,
пр. Героїв Сталінграда, 9, м. Миколаїв, 54025, Україна
тел.: (0512) 39 73 62
e-mail: olena.beloded@nuos.edu.ua

**МОНІТОРИНГ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КОРИСТУВАЧІВ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ ІМЕНІ АДМІРАЛА
МАКАРОВА**

Досліджується активність використання інформаційних ресурсів НБ НУК науковцями вишу. Метою дослідження було – виявити специфіку інноваційних потреб користувачів НБ НУК, основні канали отримання інформації, роль бібліотеки як інформаційного посередника. Узагальнюючи та систематизуючи результати дослідження, було зроблено висновок оптимізувати інформаційне обслуговування користувачів-науковців шляхом створення системи заходів.

Ключові слова: електронні ресурси, інформаційні потреби науковців, інформаційно-бібліографічне обслуговування, науково-дослідна діяльність, соціологічне дослідження.

Інформаційні потреби науковців у нових соціально-економічних умовах обумовлені кількістю факторів об'єктивного та суб'єктивного характеру і залежать не тільки від рівня розвитку науки, а й від творчого потенціалу того чи іншого колективу, від особистості кожного науковця окремо.

Взаємозв'язок інформаційних потреб науковців з їх науковою діяльністю та науковою інформацією є основою теоретичної концепції інформаційних потреб. Вивчення інформаційних потреб є одним з найважливіших етапів в організації інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів, удосконалення якого не можливо без наукових досліджень походження, характеру і динаміки інформаційних потреб. Глибина розкриття інформаційних потреб в значній мірі залежить від рівня інформованості самих вчених, їх знання мож-

ливостей інформаційних служб та їх інформаційної культури. Тому проведення моніторингу інформаційних потреб користувачів є необхідним елементом життєдіяльності сучасної бібліотеки, що обумовлює пошук нових підходів й методів інформаційно-бібліотечного обслуговування.

Одним із пріоритетних напрямів роботи бібліотеки є інформаційно-документальне забезпечення науково-дослідної діяльності університету. Це зумовлює виконання таких завдань, як:

- надання оперативного доступу до інформації;
- створення необхідних інформаційно-бібліотечних умов для розвитку наукового потенціалу університету;
- забезпечення інформаційного супроводу процесу формування висококваліфікованих наукових фахівців;
- навчання навичкам інформаційного пошуку студентів і аспірантів, які беруть участь у наукових дослідженнях на всіх етапах навчання; інформаційна підтримка розвитку наукових шкіл, що базуються на кафедрах університету.

Удосконалення інформаційного забезпечення користувачів неможливе без прикладних наукових досліджень характеру і динаміки їх інформаційних запитів, тому предметом моніторингу стало вивчення інформаційних потреб наукових працівників НУК на електронні ресурси, що надає Наукова бібліотека, та аналіз активності їх використання. Для прогнозування майбутніх орієнтирів в організації цієї роботи у травні-жовтні 2014 року НБ НУК було проведено анкетування 89 користувачів, які займаються науковою діяльністю. Анкетування один з найбільш розповсюджених і відпрацьованих методів, що дозволяє охопити велике коло користувачів. За допомогою системи питань, наданих в анкеті, можна отримати цінну інформацію про потреби користувачів.

Метою дослідження було виявити специфіку інформаційних потреб користувачів НБ НУК, основні канали отримання інформації, визначити роль співробітника бібліотеки як інформаційного посередника та розробити концепцію з вдосконалення інформаційно-бібліотечного обслуговування науковців НУК. Під час дослідження виявилися наступні особливості інформаційних потреб науковців НУК:

- широке коло інтересів;
- високі вимоги до оперативності та повноти наданої інформації;
- зацікавленість вчених в суміжних галузях наук;
- відсутність мовного бар'єру.

До складу респондентів увійшли:

- кандидати наук – 15 (17 %);
- викладачі – 22 (25 %);
- аспіранти – 26 (29 %);
- магістранти – 6 (7 %);
- бакалаври – 15 (17 %);
- студенти – 5 (5 %).

До анкети було включено 17 запитань, які стосувались використання різноманітних джерел інформації: довідково-пошукової системи, повнотекстових реферативних та наукометричних БД, тестових та вільних доступів до світових електронних ресурсів та ін.

Питання першого блоку були найбільш простішими для характеристики електронного середовища і мали відношення до електронного каталогу бібліотеки. На перше запитання "Чи використовують респонденти у своїй науковій діяльності електронний каталог Наукової бібліотеки НУК?" ми отримали наступні відповіді:

- Так, використовують – позначила переважна більшість – 73 % опитаних;
- Ні, не використовують – 27 % опитаних.

"Чи задоволені Ви наповненням та зручністю використання ЕК НБ НУК?"

- Задоволені – 69 % респондентів;
- Ні, не задоволені – 12 % опитаних;
- 19 % учасників моніторингу надали власні відповіді на це запитання, а саме: "відсутня література з певних галузей знань", "не вистачає програмного забезпечення на комп'ютерах для користування інформацією з ЕК», «не завжди задоволені».

Наукова бібліотека НУК протягом десяти років є передплатником повнотекстової та реферативної бази даних періодики видавництва EBSCO.

Чи користуються респонденти у своїй дослідницькій діяльності повнотекстовими та реферативними БД видавництва періодики EBSCO? Адже EBSCO є відомою передплатною агенцією, що надає якісний науковий контент: бази даних, електронні часописи та книги. Ця компанія є одним з найпопулярніших світових провайдерів високоякісної наукової інформації.

- Так, використовують, позначили 44 % респондентів;
- Ні, не використовують – 56 % опитаних.

Таке відсоткове співвідношення пояснюється тим, що мультидисциплінарна реферативна БД EBSCO містить БД переважно соціально-економічного, природничого, гуманітарного блоку дисциплін, технічної інформації обмаль. Оскільки у нас технічний університет, тематика наукових досліджень (підготовка дипломних робіт, кандидатських та докторських дисертацій) проводяться з технічних дисциплін, тому це досить непоганий показник користування цією БД.

Далі ми пропонували респондентам, що надали позитивну відповідь на попереднє запитання визначити, які саме БД видавництва періодики EBSCO викликають у них найбільшу зацікавленість?

Отже, рейтинг популярності серед наукових працівників БД видавництва періодики EBSCO (див. табл.).

Таким чином, серед представлених БД визначилися свої лідери. На першому місці – мультидисциплінарна база Academic Search Premier, яка

містить 8 500 назв повнотекстових журналів із різних галузей знань із глибиною архіву від 20 до 100 років.

Таблиця

Рейтинг популярності БД EBSCO	Місце
Academic Search Premier	1
Library, Information Science & Technology Abstracts	2
Business Source Premier	3
MasterFILE Premier Teacher Reference Center	4
Newspaper Source	5
GreenFILE	6
Regional Business News	7
European Views of the Americas: 1493 to 1750 ERIC	8

На другому місці – Library, Information Science&Technology Abstracts, вона охоплює близько 560 ключових журналів, 50 пріоритетних журналів, додатків до книг, наукових доповідей і матеріалів конференцій з питань бібліотечної справи, класифікації, каталогізації, бібліометрії, пошуку інформації в мережі, управління інформацією, що свідчить про зацікавлення користувачів бібліотечно-інформаційною справою.

Серед лідерів також БД **Business Source Premier** – **найпопулярніша база даних** з досліджень в галузі бізнесу, вона містить повні тексти більш ніж 2 300 журналів і повні тексти статей з більш ніж 1 100 рецензованих видань. Business Source Premier перевершує інші бази даних по повноті представлених текстів з бізнесу, маркетингу, менеджменту, інформаційних систем з менеджменту (MIS), управління виробництвом і експлуатацією (POM), бухгалтерії, фінансів та економіки.

В цілому, отримані результати свідчать про те, що респонденти інформовані про закордонні ресурси, а також про те, що інформаційні можливості, які надає бібліотека, більшою мірою використовуються.

Наступне питання було поставлене з метою з'ясувати чи користуються респонденти у своїй науковій діяльності наукометричною реферативною БД Scopus видавництва Elsevier?

Адже, база даних SCOPUS у багатьох країнах є одним з головних джерел отримання наукометричних даних для проведення оціночних досліджень на державному чи корпоративному рівні. SCOPUS індексує понад 18 000 найменувань науково-технічних і медичних журналів близько 5 000 міжнародних видавництв. Авторам, які бажають щоб їх наукові роботи цитувалися в міжнарод-

них БД, рекомендується публікувати їх у періодичних виданнях, індексованих БД SCOPUS.

Отже,

- Так, користуються – 35 % науковців;
- Ні, не використовують – 65 % респондентів.

У наступному питанні ми хотіли дізнатися у опитаних, які користуються зазначеною БД, чи потрібно їм додаткове консультування з питань повноцінного і ефективного використання можливостей інформаційного порталу Scopus? З'ясувалося, що їм необхідне перш за все консультування з питань:

1. Відстеження появи нових статей за заздалегідь сформульованими запитаннями.
2. Роботи з індексом цитування.
3. Роботи з аналізатором журналів (імпакт-фактор та ін.).
4. Роботи з профілями співробітників і профілями організацій.

Далі, ми прагнули виявити, який відсоток наших респондентів користується повнотекстовими підручниками видавництва “Центр навчальної літератури”?

- переважна більшість – 56 % наукових працівників – користуються повнотекстовими навчальними виданнями;
- 44 % респондентів – їх не використовують.

За допомогою наступного запитання ми виявили думку наукових працівників відносно того, підручниками якої тематики слід доповнити вже існуючі БД? Це:

1. Природничі та технічні науки.
2. Гуманітарні науки.
3. Правова література.
4. Економіка. Менеджмент. Фінанси.
5. Аудит. Бухгалтерський та кадровий облік. Маркетинг.

Крім того, фонд електронних видань користувачі пропонують доповнити підручниками за темами: “нетрадиційні джерела енергії”, “теорія автоматичного керування”, “електротехніка”, “електропостачання”, “комп’ютерні системи”, “машинобудування” та ін. Таким чином, отримані дані будуть використані при формуванні фонду електронних підручників бібліотеки.

Протягом 10 років НБ НУК через асоціацію “Інформатіо-Консорціум”, а також з 2011 року, як учасниця проекту ElibUkr, отримує серії тестових (тріал) доступів до БД для ознайомлення з новими можливостями відомих інформаційних електронних ресурсів. У наступному запитанні ми хотіли з’ясувати, чи використовують наші респонденти тестові (тріал) доступи, що надає НБ НУК для ознайомлення з можливостями інформаційних провайдерів електронних ресурсів?

- Так, використовують – 52 % респондентів;
- Ні, не використовують – 48 % опитаних.

5 років поспіль НБ НУК активно підтримує рух Відкритого Доступу до Знань, в рамках якого бібліотеці надається доступ до наукових електронних ресурсів. Проводиться велика просвітницька та рекламна діяльність:

- відстежуються в мережі Інтернет нові ресурси відкритого доступу;
- інформується наукова та студентська спільнота НУК про ресурси відкритого доступу на сайті університету, а також на оновленому сайті бібліотеки створено новий розділ “Тестовий доступ”;
- проводяться індивідуальні бесіди про ресурси Відкритого доступу.

Тому, за допомогою наступного запитання ми хотіли визначити відсоток респондентів, які використовують у своїй дослідницькій діяльності вільний доступ (Open Access) до наукових електронних ресурсів, що рекомендує НБ НУК, у тому числі під час Міжнародного Тижня Відкритого Доступу.

Відповіді розподілилися майже навпіл:

- використовують – 49 % наукових працівників;
- не використовують – 51 % опитаних.

Декілька респондентів у своїх анкетах відзначили: “Будь ласка, інформуйте про них, будемо використовувати”, тобто просвітницька та рекламна діяльність потребує подальшого активного поширення.

Далі, нас цікавило знання нашими респондентами іноземних мов у зв’язку з наступним запитанням анкети: «Чи користуєтесь Ви електронними науковими ресурсами іноземними мовами (крім російської)»?

Результати дослідження показали: більшість – 80 % респондентів – володіють іноземними мовами, що дозволяє їм користуватися електронними науковими ресурсами іноземними мовами, 20 % – не користуються.

Респондентам було запропоновано вказати, якими саме мовами їм зручніше вести пошук. Виявилось, що 80 % респондентам зручніше вести пошук англійською; 9 % – німецькою; 2 % – французькою; 9 % – іншими мовами, а саме: польською, китайською.

Для оцінки якості і повноти фонду електронних ресурсів бібліотеки було задано питання: “Чи задовольняє Ваші інформаційні потреби якість і повнота фонду електронних ресурсів бібліотеки?” Переважна більшість користувачів – 78 % – задоволені повнотою інформації, що надається, 22 % – не задоволені.

Мета наступного запитання – виявити ефективність джерел, з яких користувачі дізнаються про можливості доступу до наукових електронних (он-лайн) ресурсів, що надає Наукова бібліотека НУК. Отже, найбільш ефективними джерелами виявились:

1. Сайт університету.
2. Спілкування зі співробітниками бібліотеки.
3. Від колег.
4. Сайт бібліотеки.
5. Дошка оголошень.

6. E-mail розсилка.

Сьогодні існують різні можливості інформаційної підтримки наукових досліджень та різноманітні багатофункціональні інформаційні продукти, про які користувачам слід знати. Тому нам важливо було дізнатись про те, чи зацікавлені наукові працівники в організації Науковою бібліотекою НУК навчальних та просвітницьких заходів, присвячених використанню конкретних електронних ресурсів?

- Гостру необхідність в цих заходах відчують 84 % респондентів.
- Незацікавлені – 16 % опитаних.

У зв'язку з цим, мета наступного питання – виявити, які форми навчання навичкам роботи з електронними ресурсами найбільш прийнятні для наукових працівників. Найбільшу перевагу респонденти віддають:

1. Індивідуальному консультуванню.
2. Електронним пам'яткам з використання ресурсу.
3. Семінарам-тренінгам.
4. Друкованим пам'яткам з використання ресурсу.
5. Вебінарам.

І на завершенні дослідження, нам важливо було проаналізувати пропозиції користувачів, які займаються науковою діяльністю щодо удосконалення їх інформаційного обслуговування. Найбільша кількість пропозицій стосувалась:

- якості і повноти фонду електронних ресурсів бібліотеки, а саме: збільшення кількості повнотекстових реферативних БД з технічних наук на англійській, українській та російській мовах, зростання кількості електронних книг та їх розміщення на сайті бібліотеки;
- удосконалення зручності пошуку літератури та замовлення літератури он-лайн, поліпшення інформаційного обслуговування в електронному середовищі, використання електронних засобів в оповіщенні про тестові доступи;
- удосконалення реклами – ефективного використання джерел, розповсюдження електронних та друкованих оголошень про можливості отримання вільного доступу до БД та ін.

Отримані пропозиції будуть враховані для удосконалення бібліотечно-інформаційного сервісу, сприятимуть якісному інформаційному забезпеченню наукової діяльності університету.

Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок: сьогодні якість бібліотечного обслуговування в електронному середовищі і його ефективність визначає розвинена служба інформаційно-бібліотечного сервісу.

Результати анкетування підтверджують, що структура та елементи ЕК в цілому задовольняють потреби користувачів, які активно звертаються до повнотекстових електронних ресурсів, зацікавлені в розширенні репертуару електронних ресурсів з технічних, природничих та гуманітарних наук, літератури з питань права та економіки.

Не зважаючи на те, що протягом трьох останніх років НБ НУК запроваджує і проводить диференційовану систему навчання користувачів навичкам роботи з електронними ресурсами та базами даних, користувачі вважають її не достатньою. Тому необхідно вдосконалити систему навчання та інформувати про неї всіма доступними способами (сайт університету та бібліотеки, соціальні мережі, наглядна агітація). Бібліотека зацікавлена в розширенні сфери своїх послуг за допомогою створення повнотекстових ресурсів власної генерації, придбання найбільш популярних повнотекстових баз даних наукової періодики, та джерел відкритого доступу.

Результатом вивчення інформаційних потреб наукових працівників вишу повинна стати система заходів, направлена на оптимізацію інформаційного обслуговування науковців.

Послуги бібліотек в електронному середовищі активно розвиваються, але конкурувати з “монстрами інформаційного бізнесу” університетським бібліотекам стає дуже важко. З одного боку, варто побоюватися передачі інформаційного обслуговування науки та досліджень в університетах спеціалізованим фірмам і службам. Але з іншого боку, саме тому і необхідно розвиватися, щоб залишатися затребуваними у майбутньому.

Список використаної літератури

1. *Лопата О.* Електронні ресурси: порядок доступу та їх використання читачами наукової бібліотеки [Текст] / О. Лопата // Бібліотечний вісник. – 2010. – № 3. – С. 8-15.
2. *Ржевцева Н.* eSevNTUIR – електронний научний архів університета [Текст] / Н. Л. Ржевцева, Е. П. Нутраченко // НТБ. – 2011. – № 5. – С. 42-46.
3. *Титович С.* Мониторинг использования научных электронных ресурсов в информационном обслуживании пользователей [Текст] / С. М. Титович, Т. В. Гриневич, С. В. Кочурова // НТБ. – 2009. – № 10. – С. 33-37.
4. *Філіпова Л.* Інформаційне забезпечення наукових досліджень: тенденції розвитку (на прикладі медичної науки) [Текст] / Л. Філіпова, Н. Артамонова // Вісник Книжкової палати. – 2009. – № 11. – С. 24-31.
5. *Блюменау Л. И.* К изучению исходных понятий теории информационных потребностей [Електронний ресурс] / Л. И. Блюменау. – Режим доступа : <http://abfarida.narod.ru/blumenay.htm> (дата обращения 25.03.2015).
6. *Соколов А. В.* Информационные потребности и информационный подход к потребностям / А. В. Соколов // Материалы семинара «Теория и практика формирования и использования информационных ресурсов. – М., 1989. – С. 80-88.
7. *Инфосфера: информационные структуры, системы и процессы в науке и обществе* / Ю. М. Арский, Р. С. Гиляревский, И. С. Туров, А. И. Черный. – М. : ВИНТИ, 1996. – С. 27-28.
8. *Голованов А. В.* Выявление и удовлетворение потребностей в региональной информации / А. В. Голованов, А. Е. Викторов // НТИ. Сер. 1. – 1972. – № 3. – С. 21-23.
9. *Луговий В. І.* Інформація, інформаційне суспільство та інформаційна роль освіти (теоретико-методологічний погляд) / В. І. Луговий // Тенденції розвитку сучасної української освіти: філософія освітньої стратегії : наук. часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2007. – Вип. 11. – С. 55-60.

Надійшла 28.03.2015 р.

Т. Н. Костырко,

кандидат наук по социальным коммуникациям,
директор Научной библиотеки
Национального университета кораблестроения имени адмирала Макарова,
пр. Героев Сталинграда, 9, г. Николаев, 54025, Украина
тел.: (0512) 39 73 62
e-mail: tamara.kostyrko@nuos.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0002-4175-9975>

А. В. Белодед,

зав. отделом библиотечного маркетинга,
инновационной и методической работы Научной библиотеки
Национального университета кораблестроения имени адмирала Макарова,
пр. Героев Сталинграда, 9, г. Николаев, 54025, Украина
тел.: (0512) 39 73 62
e-mail: olena.beloded@nuos.edu.ua

**МОНИТОРИНГ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ
ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ
НАЦИОНАЛЬНОГО УНИВЕРСИТЕТА КОРАБЛЕСТРОЕНИЯ
ИМЕНИ АДМИРАЛА МАКАРОВА**

Аннотация

Исследуется активность использования информационных ресурсов НБ НУК научными сотрудниками вуза. Цель исследования – определить специфику информационных потребностей пользователей НБ НУК, основные каналы получения информации, роль библиотеки как информационного посредника. Обобщая и систематизируя результаты исследования, был сделан вывод оптимизировать информационное обслуживание пользователей ученых путем создания системы мероприятий.

Ключевые слова: информационно-библиографическое обслуживание, информационные потребности ученых, научно-исследовательская деятельность, социологическое исследование, электронные ресурсы.

T. M. Kostyrko,

Cand. Sc. (Social Communications)

Director of the Research Library of

The Admiral Makarov National University of ShipBuilding,

9, Heroiv Stalinhradu Av., Mykolaiv, 54025, Ukraine

Tel.: (0512) 397 362

e-mail: tamara.kostyrko@nuos.edu.ua

<http://orcid.org/0000-0002-4175-9975>

O. V. Bielodied

Head of the Department of Library Marketing,

Innovative and Methodical Work

Research Library of

The Admiral Makarov National University of ShipBuilding,

9, Heroiv Stalinhradu Av., Mykolaiv, 54025, Ukraine

Tel.: (0512)397-362

e-mail: olena.beloded@nuos.edu.ua

**MONITORING OF INFORMATION SUPPORT OF USERS
OF SCIENTIFIC LIBRARY OF THE ADMIRAL MAKAROV
NATIONAL UNIVERSITY OF SHIPBUILDING**

Summary

We investigate the use of information resources Activity SL NUOS academic staff of the university. The purpose of research - to determine the specificity of the information needs of SL NUOS users, the main channels of information, the role of the library as an information broker. To predict future orientations in the organization of information studying needs of NUOS academic staff for May - October 2014 survey of 89 users was conducted.

During the research the following features of the information needs of NUOS academic staff revealed:

- A wide range of interests;
- High requirements for timeliness and completeness of the information;
- The interest of scientists in related fields of science;
- The lack of a language barrier.

Summarizing and systematizing the results of the study, it was concluded to optimize information service for scientists through a system of measures.

Keywords: information needs of scientists, electronic resources, research activities, sociological research, information and bibliographic services.

References

- [1] Lopata O. Elektronni resursy: poriadok dostupu ta yikh vykorystannia chytachamy naukovoï biblioteky [Electronic Resources: procedures for accessing and usage by scientific library readers]. *Bibliotechnyi visnyk*, 2010, no. 3, pp. 8-15
- [2] Rzhavtseva N. L., Nutrachenko Ye. P. eSevNTUIR – elektronnyy nauchnyy arkhiv universiteta [Electronic Sevastopol National Technical University Institutional Repository - Electronic Research Archive University]. *Nauchnyye i tekhnicheskyye biblioteki*, 2011, no. 5, pp. 42-46.

- [3] Titovich S. M., Grinevich T.V., Kochurova S.V. Monitoring ispolzovaniya nauchnykh elektronnykh resursov v informatsionnom obsluzhivanii polzovateley [Monitoring of the usage of scholarly e-resources in the information service of users]. *Nauchnyye i tekhnicheskiye biblioteki*, 2009, no. 10, pp. 33-37.
- [4] Filipova L. Informatsiine zabezpechennia naukovykh doslidzhen: tendentsii rozvytku (na prykladi medychnoi nauky) [Informational support of scientific research: development trends (on the example of medical science)]. *Visnyk Kryzhkovoï Palaty*, 2009, no. 11, pp. 24-31.
- [5] Blyumenau L. I. *K izucheniyu iskhodnykh ponyatiy teorii informatsionnykh potrebnostey* [To the studying of the basic concepts of the theory of information needs]. Available at: <http://abfarida.narod.ru/blumenay.htm> (accessed 27 May 2015)
- [6] Sokolov A. V. Informatsionnyye potrebnosti i informatsionnyy podkhod k potrebnostyam [Information needs and information approach to the needs]. *Materialy seminara: Teoriya i praktika formirovaniya i ispolzovaniya informatsionnykh resursov* [The materials of the seminar "Theory and practice of formation and use of informational resources"]. Moscow, 1989, pp. 80-88.
- [7] Arskiy Yu. M., Gilyarevskiy R. S., Turov I. S., Chernyy A. I. Infosfera: informatsionnyye struktury, sistemy i protsessy v nauke i obshchestve [InfoSphere: information structures, systems and processes in science and society]. Moscow, 1996, pp. 27-28.
- [8] Golovanov A. V., Viktorov A. Ye. Vyyavleniye i udovletvoreniye potrebnostey v regionalnoy informatsii [Identification and satisfaction of the needs for regional information]. *Scientific and Technical Information*, Ser. 1, 1972, no. 3, pp. 21-23.
- [9] Luhovyi V. I. Informatsiia, informatsiine suspilstvo ta informatsiina rol osvity (teoretyko-metodolohichniy pohliad) [Information, informational society and the informational role of education (theoretical and methodological look)]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Ser. 7: Relihiieznavstvo. Kulturolohiia. Filosofii* [Science chasopys Dragomanov NPU. Series 7. Religion. Cultural Studies. Philosophy: Coll. Science. Works]. Kyiv, 2007, vol. 11, pp. 55-60.